

Telen met toekomst is door PPO en DLV Plant bv ontwikkeld in opdracht van LNV

Nieuwsbrief nr. 23   December 2008

Telen met toekomst werkt samen met andere partijen aan duurzame gewasbescherming en duurzame bemesting voor akkerbouw, vollegrondsgroenteteelt, bloembollen, fruitteelt, boomkwekerij en glastuinbouw. Belangrijkste partners van Telen met toekomst zijn de landelijke, sectorale en regionale landbouworganisaties (LTO, NBvB, KAVB, NFO), Unie van waterschappen, Vewin, Agrodis, Nefyto, Cumela en Plantum. Het project loopt van 2008 tot en met 2010 en wordt gefinancierd door het ministerie van LNV. De uitvoering wordt gedaan door PPO en DLV Plant. Via deze nieuwsbrief wordt u op de hoogte gehouden van actuele ontwikkelingen. U kunt zich voor deze nieuwsbrief aanmelden via www.telenmettoekomst.nl of stuur een mail naar info@telenmettoekomst.nl

Klik [hier](#) als u deze nieuwsbrief niet meer wenst te ontvangen

Inhoud

- [Akkerbouw & vollegrondsgroente](#)
  - Ⓢ [Geef aandacht aan bladschimmels in suikerbieten](#)
  - Ⓢ [Veel preitellers bij spuitdemo 'Breng de druppel op de juiste plek'](#)
  - Ⓢ [Geslaagde beleidstafel bij gewasbeschermingshandel en loonbedrijf Heyboer BV](#)
- [Bloembollen](#)
  - Ⓢ [Adviseurs van Agrifirm aan de slag met informatie over emissieroutes](#)
- [Boomkwekerij](#)
  - Ⓢ [Volop belangstelling voor Laag Volume Spuit na onkruidbijekomsten](#)
  - Ⓢ [Vakblad De Boomkwekerij besteedt aandacht aan terugdringen milieubelasting](#)
- [Fruitteelt](#)
  - Ⓢ [Telen met toekomst op Perendag 2008](#)
  - Ⓢ [Fruittelers aan de slag met puntmissies](#)
- [Glastuinbouw](#)
  - Ⓢ [Hoogheemraadschap Delfland actief in polderproject](#)

Akkerbouw & vollegrondsgroente

Geef aandacht aan bladschimmels in suikerbieten

Suikerbietentelers kunnen geld besparen door gebruik te maken van het bladschimmeladviesmodel. "Te vroeg spuiten tegen bladschimmels is weggegooid geld en te laat behandelen kost opbrengst". Jurgen

Maassen van IRS presenteerde deze boodschap op 21 oktober tijdens een praktijkmiddag voor suikerbietentelers in Vredepeel. Een week later op 30 oktober tijdens de praktijkdag 'Suikerbieten op lichte grond centraal' in Valthermond werd een verhaal van vergelijkbare strekking gehouden door Klaas Wijnholds van PPO. Hij gaf op het demoveld uitleg over de verschillende strategieën en middelen om bladschimmels te bestrijden.

Bladschimmels als Cercospora, Ramularia, roest en meeldauw komen steeds vaker voor in suikerbieten en bedreigen een hoge suikeropbrengst. Afhankelijk van de mate van aantasting, het moment van spuiten en het weer tijdens de rest van het seizoen, kan volgens IRS een opbrengstdaling van 0 tot 25% voorkomen worden. Het effect op de financiële opbrengst is vaak nog groter, omdat schimmelaantasting vaak een lager (0-8%) suikergehalte geeft. Het is daarom belangrijk op het juiste moment een bestrijding uit te voeren. Het bladschimmeladviesmodel dat is ontwikkeld door IRS en Opticrop is hierbij een goed hulpmiddel. Het model berekent aan de hand van temperatuur en luchtvochtigheid de infectiekans voor de verschillende bladschimmels. Maassen benadrukte bij zijn verhaal dat het adviesmodel een goede ondersteuning biedt, maar dat ook wekelijkse controle van het gewas van groot belang is. "Als de infectiedruk hoog is, moet je na een dag of tien goed waarnemen of je de eerste vlekken kunt ontdekken."

Zowel in Vredepeel als Valthermond konden de aanwezige suikerbietentelers een bladschimmeldemonstratie bekijken waarbij was gespoten volgens verschillende strategieën. De bespuitingen uitgevoerd volgens het bladschimmeladviesmodel kwamen daarbij als beste uit de bus. Wijnholds toonde ook een object waarbij pas 28 augustus was gespoten. "Dit object toonde goed aan hoeveel schade er kan ontstaan als je slecht waarneemt en dus veel te laat spuit."

De praktijkmiddag op locatie Vredepeel was georganiseerd vanuit het project Telen met toekomst in samenwerking met het IRS en met ondersteuning van Covas en CSV. Er waren ongeveer 70 belangstellenden aanwezig. De praktijkdag in Valthermond trok ruim 500 bezoekers en werd georganiseerd door PPO-agv, IRS en Suiker Unie. De bladschimmeldemonstratie was aangelegd in samenwerking met Telen met toekomst en de fabrikanten BASF, Bayer CropSciences en Syngenta Crop Protection.

Meer informatie over bladschimmels is te vinden op de IRS-site www.irs.nl/bladschimmel. Ook kan een praktijkbericht worden gedownload via <http://www.telenmettoekomst.nl/files/pdf/Leaflet%20suikerbiet%202.pdf> Of neem voor meer informatie op met Klaas Wijnholds van PPO, klaas.wijnholds@wur.nl

Veel preitellers bij spuitdemo 'Brenz de druppel op de juiste plek'

Brenz de druppel op de juiste plek. Dit was de titel en tevens de boodschap van de spuitdemonstratie die donderdag 30 oktober is gehouden bij Timmermans Agri Service in America. De spuitdemonstratie was georganiseerd door LTO-GroeiService en Telen met toekomst met medewerking van LLTB en waterschap Peel en Maasvallei. In totaal waren circa 85 telers en andere geïnteresseerden aanwezig.

Gabriel Zwart van het waterschap Peel en Maasvallei legde uit dat gewasbeschermingsmiddelen nadelig kunnen zijn voor dieren en planten en problematisch voor de drinkwaterbereiding. Het waterschap monitort daarom de kwaliteit van het oppervlaktewater. In 2007 zijn een aantal gewasbeschermingsmiddelen normoverschrijdend aangetroffen. Voor de prei zijn met name kresoxim-methyl (Kenbyo, Stroby, Amigo) en methiocarb (Mesurol) van belang. Zwart plaatst bij methiocarb echter de kanttekening dat dit middel

waarschijnlijk uit België afkomstig is. In de toekomst zal het waterschap zich vooral richten op de probleemstoffen en gericht gaan meten om in overleg met de gebruikers/telers te zoeken naar oplossingen.

Volgens John Tobben van LLTB is de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) 'geen ver van mijn bed-show meer' voor boeren en telers. Hij legde uit dat er vanuit de landbouw veel lobby is geweest om tegengas te bieden aan de aanvankelijk zeer bedreigende opzet. Zoals het er nu uitziet komt er volgens LLTB een landbouwvriendelijke uitwerking. Hij riep de telers op aan de slag te gaan met nieuwe ontwikkelingen in gewasbescherming en bemesting: "Be good and tell it."

Om de middelen in de benen te houden is het belangrijk dat er geen middelen in het oppervlaktewater terecht komen. Het toepassen van driftreducerende doppen en het aanhouden van teeltvrije zones levert hieraan een belangrijke bijdrage. Volgens Richard Korver van DLV Plant is het spuitresultaat met driftarme doppen in de meeste gevallen goed ondanks dat de druppels grover zijn. Wel is enige waakzaamheid geboden bij kleine onkruiden en bij gewassen met een geringe bladoppervlakte, een steile bladstand of een vettig blad zoals sommige onkruiden. Tijdens de bijeenkomst kregen de aanwezigen de meest recente lijst van erkende driftarme doppen uitgereikt (zie ook www.wateremissies.nl). Veel van de stoffen die de waterschappen vinden in het oppervlaktewater komen echter niet door drift, maar door puntlozingen in de sloot terecht. Dit is te voorkomen door de resterende spuitvloeistof te verdelen over het perceel. "Niet over verhardingen, want dan is de kans groot dat het middel via afspoeling in het water terecht komt." Ook dient de spuit onder een overkapping of op onverhard terrein gestald te worden om te voorkomen dat er middel van de spuitmachine afregent en in de sloot terecht komt. Naast de theorie werd een spuitdemonstratie gehouden in een preiveld met een conventionele spuit met driftarme doppen, het luchtvoelstofsysteem Agrifac HTA en een spuit met luchtondersteuning de Hardi Twin met een gangbare 03-dop. Met behulp van fluorescerende stof en black-light werd het spuiteffect goed zichtbaar gemaakt.

Meer informatie Jos van Hamont, [j.vanhamont@dlvplant](mailto:j.vanhamont@dlvplant.nl) of Jacques Rovers, jacques.rovers@wur.nl

Geslaagde beleidstafel bij gewasbeschermingshandel en loonbedrijf Heyboer BV

Op 17 november is een beleidstafel gewasbescherming gehouden bij gewasbeschermingshandel en loonbedrijf Heyboer BV te Zeewolde. Tijdens deze ontmoeting tussen praktijk en beleid vertelde Gert Jan Oosterhuis van Heyboer BV aan de aanwezige vertegenwoordigers van het ministerie van LNV, waterschap Zuiderzeeland, provincie Flevoland, LTO-Noord, Agrodissleden en telers wat duurzame landbouw voor Heyboer BV betekent en welke mogelijkheden en aandachtspunten het bedrijf in de praktijk tegenkomt. Deze punten kwamen later terug in de discussie. Oosterhuis stelde het zeer op prijs om zijn ervaringen te delen met beleidsambtenaren. "Duurzame landbouw is belangrijk, maar we moeten de zaken wel praktisch houden."

Volgens Oosterhuis speelt de handel een belangrijke rol bij de middelenkeuze. "In het voorjaar bespreken we met de klanten het bouwplan en de gewasbeschermingsstrategie. Het is daarbij belangrijk om te kijken hoe we het milieu zo min mogelijk kunnen belasten. Uit de discussie bij de beleidstafel werd weer duidelijk dat we er immers op worden afgerekend als er veel middel in het oppervlaktewater wordt gevonden. We moeten de praktijk daarom informeren dat driftbeperkende maatregelen een voorwaarde zijn om middelen te behouden."

Heyboer BV heeft een bijeenkomst voor haar klanten georganiseerd waarbij een waterschap uitleg gegeven heeft over de montering van middelen in het water. Een ander voorbeeld waarmee Heyboer BV duurzaamheid in de praktijk brengt is de aanschaf van een nieuwe spuitmachine met Airtec. "Dit is een investering waarmee we tijd besparen bij het spuiten, maar ook qua drift beter scoren."

Tijdens de middag kregen de aanwezigen ook een demonstratie van de SensiSpray. Deze techniek maakt het mogelijk om middel te besparen doordat de dosering aangepast wordt op de hoeveelheid bladmassa. De techniek is ontwikkeld door Plant Research International (PRI) en Praktijkonderzoek Plant & Omgeving (PPO AGV).

Voor meer informatie Gert Jan Oosterhuis van Heyboer BV, gertjan.oosterhuis@heyboerbv.com of Olaf van Campen van Telen met toekomst, o.vancampen@dlvplant.nl

Bloembollen

Adviseurs van Agrifirm aan de slag met informatie over emissieroutes

Telen met toekomst is dit voorjaar een samenwerking met Agrifirm gestart om de emissie van gewasbeschermingsmiddelen in de bollenteelt terug te dringen. De samenwerking is in eerste instantie gericht op een toename van kennis over mogelijke emissieroutes bij de adviseurs. Initiatiefnemer en adviseur Joris Roskam licht toe waarom: "Het is belangrijk om te weten waar de knelpunten zitten. Kwekers zijn zich niet altijd van de risico's bewust en ook de adviseurs weten niet alles. Bijvoorbeeld hoe snel een beetje lekverlies tot grote overschrijdingen in het oppervlaktewater leidt of dat een olie- en vetafscheider de gewasbeschermingsmiddelen niet uit het water haalt."

Telen met toekomst heeft op verzoek van Agrifirm de betreffende kennis op een rijtje gezet en dit in bijeenkomsten besproken met de adviseurs. Roskam gelooft niet in het voorschrijven van wat de adviseurs moeten zeggen tegen hun klanten: "Mijn ervaring is dat het uit jezelf moet komen. Ik weet nu hoeveel middel er van een spuit af kan spoelen als die op het erf staat en wat dat voor gevolgen kan hebben voor het oppervlaktewater. Die informatie geef ik graag door aan mijn klanten. Ik ben ervan overtuigd dat het voor de andere adviseurs ook zo werkt. Als ze zelf overtuigd zijn dat er iets moet gebeuren, geven ze de informatie vanzelf door aan hun klanten."

Agrifirm heeft onlangs op de opendag in het Noordelijk Zandgebied de milieubelastingspunten van middelen bij de spuitschema's in de veldproeven geplaatst. "We kunnen hiermee kwekers bewustmaken van verschillen tussen middelen", vertelt Roskam. Hij is tevreden over het initiatief: "Diverse kwekers vroegen wat de informatie betekende en dat hebben we dan uitgelegd." Of de adviseurs de informatie gaan gebruiken in de advisering betwijfelt Roskam, omdat de effectiviteit van middelen toch vaak verschilt. Desondanks is de informatie waardevol. "Kwekers en adviseurs moeten weten dat er milieurisico's zijn verbonden aan het middelengebruik. Daarom wil ik deze informatie in het vervolg graag standaard bij de proeven vermelden."

Meer informatie Joris Roskam van Agrifirm, j.roskam@agrifirm.com

Boomkwekerij

Volop belangstelling voor Laag Volume Spuit na onkruidbijeenkomsten

Zeker 5 à 10 boomkwekers hebben concreet interesse getoond voor de aanschaf van de Laag Volume Spuit (LVS) van Agricult. Dit meldt Adriaan van de Ven van Agricult. Door drukloos te spuiten in combinatie met een grove druppel en laag bij de grond spuiten, kan onkruid zeer driftarm worden gespoten en met lage doseringen per hectare.

De LVS is samen met andere vormen van duurzame onkruidbestrijding gedemonstreerd tijdens diverse bijeenkomsten die Telen met toekomst dit jaar heeft georganiseerd in samenwerking met de NBvB, diverse regionale studiegroepen, ZLTO en diverse toeleveranciers. De bijeenkomsten rondom duurzame onkruidbestrijding in onder meer Lisse, Boskoop, Smilde, Opheusden, Vught en Zundert zijn door ruim 800 boomkwekers en vaste plantentelers bezocht.

De belangrijkste reden waarom telers voor de LVS kiezen is volgens Van de Ven de geringe hoeveelheid spuitvloeistof die nodig is per hectare. Doordat er slechts tussen de 10 tot 30 liter water per hectare wordt verspoten, hoeven telers de spuit minder vaak te vullen en neemt hun capaciteit toe. Daarnaast kunnen telers flink besparen op herbiciden. Bij Combinatie Mauritz in Opheusden is met 2 l Basta per hectare een

goede bestrijding behaald terwijl normaal zo'n 4 l per ha nodig is. "Boomkweker Marcelissen in Roosendaal verwacht zelfs dat hij een goed resultaat kan behalen met één liter Basta per hectare", vertelt Van de Ven. Naar aanleiding van de onkruidbijeenkomsten krijgt Agricult momenteel ook veel vraag naar Codacide, een plantaardige olie die onder andere zorgt voor een betere uitvloeiing, een snellere hechting en minder drift. Mede gezien de belangstelling voor zijn producten, heeft Van de Ven de onkruidbijeenkomsten als zeer positief ervaren. "Dergelijke demonstratiebijeenkomsten buiten in de praktijk zijn zeer geschikt om nieuwe ontwikkelingen te laten zien. Ondernemers kunnen zelf zien dat duurzame onkruidbestrijding mogelijk is." Meer informatie Adriaan van de Ven, adriaan.vd.ven@agricult.nl of www.agricult.nl

Vakblad De Boomkwekerij besteedt aandacht aan terugdringen milieubelasting

Het vakblad De Boomkwekerij heeft in nummer 43 (2008) en op haar site www.deboomkwekerij.nl uitgebreid aandacht besteedt aan de mogelijkheden die telers hebben om zelf aan de slag te gaan met het terugdringen van de milieubelasting. Het overzicht met verschillende maatregelen is opgesteld door Telen met toekomst en een vervolg op het commentaar van hoofdredacteur Kees de Kruijf in vakblad nummer 40. In zijn commentaar roept De Kruijf zijn lezers op zelf aan de slag te gaan met het terugdringen van de milieubelasting. Hij doet dit in een reactie op de presentatie van de Milieurapportage boomteelt- en vaste plantenteelt over 2006. "Het is goed, maar het moet nóg beter. Dat is de boodschap die je uit de Milieurapportage over 2006 kunt halen." Sinds 1998 is de milieubelasting door de boom- en vasteplantenteelt afgenomen met 80%. De Kruijf spreekt van een hele prestatie: "Maar over twee jaar moet de sector al op 95% zitten. Dat is nu eenmaal zo afgesproken in het Convenant Duurzame Gewasbescherming. Het moet dus nog beter. En het kán ook beter. Niemand zegt dat dit gemakkelijk is, maar het kán." Volgens De Kruijf zit de grote winst in het nog gericht toepassen van middelen en een aantal andere methoden. "Een aantal kwekers heeft er al de nodige ervaring mee opgedaan, maar het is tijd dat ook de grote groep hier de nodige winst gaat pakken."

Meer informatie www.deboomkwekerij.nl en www.telenmettoekomst.nl/?page=nieuws&nieuws=page&id=745

Fruitteelt

Telen met toekomst op de Perendag 2008

Meer dan 400 fruittelers hebben de Perendag 2008 bezocht op 1 augustus op het bedrijf van Vogelaar Fruitcultures in het Zeeuwse Krabbendijke. De Perendag 2008 werd georganiseerd door NFO kring Zeeland/ Noord Brabant, ZLTO, DLV Plant en Telen met Toekomst. Naast de proeven bij peer was er een boeiende infomarkt en waren er demonstraties over mechanisatie, met nieuwe spuittechniek en GPS in de fruitleelt.

Telen met Toekomst verzorgde een aantal onderwerpen bij de demonstratieproeven. Bij het onderwerp fruitmotbestrijding besprak Herman Helsen van PPO-Fruit de laatste ervaringen met een waarschuwingschuwingsmodel. Ook het verschil tussen het ontstaan van een aantasting op appel en peer en de eerste ervaringen met Exomone kwamen aan bod. Deze feromoonverwarringstechniek is nog niet toegelaten in Nederland. Marcel Wenneker van PPO hield buiten een korte presentatie over het belang van puntlozingen in de fruitleelt. Onderzoeker Bart Heijne presenteerde de toepassing van kalkmelk via de beregening als alternatieve bestrijding van vruchtboomkanker. De telers maakten ook kennis met een mobiele pomp uit Midden-Nederland.

Meer informatie Pieter Aalbers, p.aalbers@dlvplant.nl

Fruittelers aan de slag met puntemissies

De Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) gaat komende jaren samen met Telen met toekomst en andere partijen aan de slag om puntemissie van gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen. Een eerste aanzet hiertoe was de themamiddag rondom puntbelasting die op 13 november plaatsvond bij Van Kessel Fruit in Velddriel. Tijdens deze middag waren circa 75 telers en andere geïnteresseerden aanwezig. "We moeten zorgen dat middelen op de plek komen waar ze thuishoren en niet in het milieu of oppervlaktewater", aldus Frans van Brandenburg voorzitter van NFO Kring Midden-Nederland. Hij opende de themamiddag door samen met Marc Ravesloot, sectorcoördinator fruit van Telen met toekomst een poster te onthullen rondom puntbelasting. Op de poster, die door de gewasbeschermingshandel zal worden

verspreid, staan verschillende tips om puntbelasting te voorkomen onder het motto 'elke druppel telt'.

Ton van der Putten van Waterschap Rivierenland vertelde tijdens de bijeenkomst dat bij metingen van oppervlaktewater nog vaak te hoge gehalten van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen worden gevonden. Hij legde daarbij uit dat het belangrijk is om samen te werken aan een betere waterkwaliteit om een breed middelenpakket te kunnen behouden. De meetgevens van het waterschap worden namelijk steeds belangrijker bij de herbeoordeling van een toelating. Bij blijvend (te) hoge concentraties van een middel kan het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Ctgb) het betreffende middel verbieden. Vanuit de zaal kreeg Van der Putten verschillende vragen over de metingen. Om een beter beeld te krijgen, past het waterschap vanaf 2009 haar metingen aan. "We gaan één keer per drie jaar meten, maar meten dan vaker en op meer punten om goed inzicht te krijgen in de problematiek. Ik kom daarom graag nog eens terug om hier met elkaar over te praten."

Tijdens het tweede deel van de middag werden verschillende innovatieve technieken gedemonstreerd om puntemissie van gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen zoals het zuiveren van spoel- en transportwater van de waterdumper, het gebruik van een biofilter bij de spoelplaats en het automatisch spoelen van de spuitmachine. Door Dik van der Linden werd een boomgaardspuit van Lochman gedemonstreerd. Deze spuitmachine is voorzien van een extra spuitleiding zodat telers met één druk op de knop in de cabine over kunnen schakelen van standaard doppen naar driftarme venturidoppen.

Meer informatie Marc Ravesloot, marc.ravesloot@wur.nl

Glastuinbouw

Hoogheemraadschap van Delfland actief in polderproject

Het Hoogheemraadschap van Delfland heeft afgelopen periode verschillende activiteiten uitgevoerd binnen het Polderproject de Woudse Droogmakerij. Binnen dit project werken het Hoogheemraadschap van Delfland, LTO Glaskracht NL, Agrodix en Telen met toekomst samen met telers aan een betere waterkwaliteit in de eigen polder.

Jolanda Schrauwen van het Hoogheemraadschap van Delfland legt uit dat het hoogheemraadschap in het project is gestapt omdat het graag samen met verschillende partijen gericht aan de slag wil om de waterkwaliteit te verbeteren. "We hopen uiteindelijk het effect direct te kunnen meten. Dat wil dus zeggen minder stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen in de sloot."

Een belangrijke rol van het Hoogheemraadschap van Delfland binnen het project is het zichtbaar maken van de waterkwaliteitsknelpunten. Telers worden door het waterschap geïnformeerd over de waterkwaliteitsmetingen in hun polder. Dit geeft de telers vervolgens aanknopingspunten om de emissie van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen en meststoffen nader onder de loep te nemen. Hierbij kunnen ze ondersteuning krijgen van Telen met toekomst.

Natuurlijk is het Hoogheemraadschap van Delfland ook bevoegd gezag, maar komt zij de telers die in het project meedoen een stap tegemoet door ze een bedrijfscontrole aan te bieden. Samen met de teler wordt gekeken of het bedrijf aan de wettelijke normen van het Besluit Glastuinbouw voldoet. Als er zaken niet in orde zijn dan krijgt het bedrijf voldoende tijd om dit in orde te brengen.

Meer informatie bij Jolanda Schrauwen van het Hoogheemraadschap van Delfland,

jschrauwen@hhdelfland.nl, of Ellen Beerling van Telen met toekomst, ellen.beerling@wur.nl.